

A MAGYAR SZÖVETKEZETEK VÁLSÁGA.

BÁRKI, bármely oldalon és bármily vonatkozásban foglalkozik is a szövetkezetekkel, el kell ma már ismernie, hogy egy oly gazdasági szervezési irányról van szó, mely életképességét igazolta és mely a gazdasági életnek bizonyos terein nélkülözhetetlen, hogy arról ne is beszéljünk, mikor bizonyos társadalompolitikai mentőakciók véghezvitelére az egyetlen mód bennük kínálkozik. Ezt azokban a vitákban sem vonta kétségbe senki, melyek legutóbb a magyar szövetkezetek körül keletkeztek. A kifogások nem is az ellen hangzottak el, hogy szövetkezetek vannak, hanem az ellen, hogy az állam támogatja őket. Aki azonban a szövetkezeti sajtót figyelemmel kíséri, tapasztalhatja, hogy maguk a szövetkezeti körök, a vezetőket is beleértve, sincsenek minden tekintetben megelégedve a mozgalom jelenlegi helyzetével. Itt természetesen a panaszok egészen mások; alapjukban véve abban foglalhatók össze, hogy a szövetkezeti mozgalom nem mutatja azt az elevenséget, rugalmasságot, fejlődésképeséget, melyet másutt látunk, sőt mely másfél évtizeddel ezelőtt nálunk is lüktetett.

Ily körülmények közt, külső támadások és belső elégedetlenség mellett, joggal lehet válságról beszélni.

Mi idézte ezt elő? Mindenekelőtt tudnunk kell, hogy a külföldön hasonló, sőt súlyosabb jelenségek fordultak elő. A dán szövetkezetek bankja (Dansk Andelsbank) kénytelen volt csődbe menni. A német Raiffeisenbank pár éven belül most van másodszor igen nehéz helyzetben. A százezernél több tagot számláló bécsi fogyasztási szövetkezet kénytelen volt felszámolását elhatározni. Ezek a tények arra figyelmeztetnek, hogy az itthoni szövetkezetek mai helyzetének lehetnek nem csupán sajátlagos itthoni okai is. Ebben megerősíthet a külföldi mozgalmak tőkeviszonyainak statisztikai vizsgálata, mely azt mutatja, hogy mindenütt, ahol a háború végét mélyebbre ható gazdasági megrázkódtatások követték, a szövetkezeteknek ebből a szempontból nagy nehézségekkel kellett megküzdeniök.

Es valóban, az elmúlt évek tőkepusztítása volt a bajok első forrása nálunk. Tehát egy ok, mely voltaképp nem a magyar mozgalom belső tökéletlenségéből eredt. Ellenben a szövetkezeti rendszer általános természete magyarázatát adja, hogy a gazdasági válságot sokkal nagyobb mértékben megszenvedte, mint más vállalatok.

A szövetkezetektől hagyományos üzletvitelük, de az állam és közönségük is megkövetelték, hogy szinte a végletekig ragaszkodjanak a korona fikciójához. De éppen az a körülmény, hogy a szövetkezetek az általános valorizációs törekvések közepett mérsékletet

tanúsítottak, az új tagok rendkívüli tömegeit vonzotta hozzájuk; ők vállalták ezek ellátását, megfelelően kiépítették szervezetüket; az új tagok ezzel szemben ugyanazokkal a névleges tíz és húsz koronával járultak hozzá a növekedő forgalom által megnövelt tőkeszükséglet fedezéséhez, mint a régiek, kik még az aranyértékű korona idején léptek be. És ami az egyes szövetkezet helyzete volt tagjaival, ugyanaz volt a központé a hozzátartozó szövetkezetekkel szemben. Természetes, ha a nagy kijózanodás pillanatában azzal a megdöbbentő ténnyel találták magukat szemben, hogy nincs elég tőkéjük. Alig van nemcsak nálunk, hanem az elpusztult valutájú külföldi államokban is szövetkezet, mely ezt a sorsot elkerülhette volna. Ekkor jött az állam, segített ott, ahol okvetlenül kellett és ezzel magára zúdította mindazok panaszait, kiknek a szövetkezetek versenytársaik.

Messze vezetne, ha most felvetnek a kérdést: jogos-e vagy nem, hogy az állam támogassa a szövetkezeteket. Éppúgy fel lehetne vetni azt is, jogos-e egyáltalában, hogy az állam valamely foglalkozási ágat vagy valamely vállalatot támogasson. Mert erre is rengeteg példát lehetne felhozni. Valamennyinél, a Bacher-ügynél csakúgy, mint az Egyesült Fővárosi Takarékpénztárnál valamilyen közérdek indította az államot a saját pénzügyi helyzetében igazán nem indokolt áldozatokra. Sok eset volt, mikor az állam pénzét végleg elvesztette, ellenben senki sem állíthatja ezt általában azokról az összegekről, melyeket a szövetkezeteknek hitelezett. Ne bolygassuk tehát, hogy az állam milyen címen segített a szövetkezeteken. Azon, melyen ezt teszi mindenütt a világon, ahol erre szükség van. Tény az, hogy a szövetkezetek tartoznak az államnak és tartozásukat vissza fogják fizetni. És akkor ki fog derülni, hogy nem is a legrosszabb helyen volt a pénz.

Aki egyébként csak belepillant a szövetkezeti sajtóba, láthatja, hogy a szövetkezetek minden erejükkel iparkodnak saját tőkét teremteni. E tekintetben is hátrányban vannak a vállalatokkal szemben. Az utóbbiak, ha egészségesek, mindig fognak tőkét találni, mely a nyereség reményében kész örömet helyezkedik el bennük. A szövetkezetben a tőke hiába keres nyereséget, ha még oly kecsesgetők is a sikeres működés kilátásai. Itt megkaphatja a normális kamatot osztalék formájában, de ezen túlmenő nyereséget csak akkor, ha a szövetkezeti forma csak köntös. Már pedig ily irányú átalakulás nem állna érdekében sem a szövetkezeteknek, sem azoknak a köröknek, melyek velük szemben állnak. Hiszen az előbbieknél éppen ily irányú befolyásolások elkerülése miatt idegenkednek nagyobb magán-, tudniillik banktőkék igénybevételétől. A szövetkezetek tőkéjének egyetlen forrása: tagjaik, vagyis a földműves, munkás, tisztviselő kisembereknek azok a százezrei, kiknek érdekében a szövetkezetek működnek. Tudvalevő dolog, hogy ezeknek helyzete éppen ma minden egyébre inkább módot ad, mint arra, hogy jövedelmük egyrészét megtakarítsák és befektessék.

A probléma tehát az, tőkét venni onnan, ahol nincs. Egyetlen megoldási módja: sok kicsiből gyűjteni a nagyot, az észre nem vehetőből képezni a jelentékenyt. Egy millió tag tíz és húsz pengőből, még ha részletekben fizetik is azokat be, tekintélyes összegek lehetnek.

A magyar szövetkezeti mozgalomnak — igen helyesen — ma ez a legfőbb törekvése. Egészen bizonyos, hogy nagy nehézségekkel találja szemben magát. Nemcsak azért, mert kevés a nélkülözhető pénz, de azért is, mert az emberek egyszerűen elszoktak attól, hogy a szövetkezet nemcsak nekik ad, hanem tőlük is kér. Az érezhető üzletrészjegyzéshez való ragaszkodás elmulasztása az infláció idején most bosszulja meg magát. Pedig a kétszer kettőnél világosabb, hogy a tagok erőfeszítése nélkül a szövetkezeteknél nincs igazi tőke. Valamikor ez természetes volt; most azonban újból meg kell erről győzni a kisembereket.

És itt eljutottunk a magyar szövetkezetek válságának egy másik okához. Nem foglalkoztak eleget tagjaikkal. Bármily meglepőnek lássék is, az utolsó másfél évtized fejlődése nagyobb haladást jelent üzleti, mint szövetkezeti téren.

Az olvasó nem igen fogja megérezni a különbséget. A szövetkezetek lényegéről, szemben más vállalkezési formákkal, a nagyközönség tájékozatlan. Hogy ebből mennyi kár származik, azt legjobban a most ellenük folyó harcban tapasztalhatják a szövetkezetek. Sajnos azonban, magukban a szövetkezeti tömegekben is elhomályosult az eszmei vonatkozások tudata. Ennek következménye, hogy a mozgalom sorsa iránt közömbösebbek, mint szabad volna. Az eszmei tartalom pedig éppen abban a tudatban van: hogy a szövetkezet nem egy harmadik, hanem ők maguk. Hogy nemcsak pillanatnyi előnyöket nyújt nekik, hanem átfogó ereje van és kihat az egész körre, mely belekapcsolódik és ennek helyzetén általában tud javítani. E tekintetben elég a közismert dán, valamint egyes amerikai és britindiai mozgalmakra utalni. De nem is kell ilyen messze menni; akármelyik budapesti építőipari munkás megmondhatja, mennyit köszönhetnek a szakmabeli munkások is az 'Alapító*' szövetkezet működésének.

De a szövetkezeti mozgalom jelentőségének tudatában is, a szövetkezetek előtt világos, hogy üzletileg sem fejlődhetnek, ha a tagok és azok, kikből tagok lesznek, eszmeileg nincsenek kellőkép iskolázva. Az ezen a téren történt mulasztások jelentkeznek a tőkegyűjtés nehézségeiben is. Az üzletrészben történő pénzbefektetés biztonsága és szolid kamatozása non elég érv az üzletrészjegyzés érdekében. Évenként egy pengő osztlék nem okoz annyi örömet, mint amekkora lemondást kíván a kisembertől 20 pengő befizetése. Legkevésbé pedig akkor, ha a szövetkezetét e nélkül is — mint nemtag — igénybeveheti. Visszatérítést igaz, csak a tag kap; de ennek folytonos emlegetésével az igényeket túlságosan felfokozni szintén a meggondolt tőkepolitikába ütközik, mert nagy csalódást okozhat a tagnak olyankor, mikor erős tartalékolás elengedhetetlen. Mi ösztönözze tehát a tagot az üzletrészjegyzésre? A meggyőződés, hogy a szövetkezetnek a tagra, a tagnak a szövetkezetre szüksége van. Kisembereknél ideális motívumok még működnek, sőt éppen ezek nélkül nehéz nagyobb eredményeket elérni. És miért volna lehetetlen a szövetkezeteknek épp oly gyökeret verni a maguk közönségének lelkivilágában, mint erre a szakszervezetek képesek?

A szövetkezeti mozgalom stagnálásának egyik oka, hogy az ily irányban való nevelést elhanyagolta. Egészen bizonyos, hogy a nyugat-

európai munkás és gazda több érzékkel bír aziránt, mit kíván saját érdeke, mint a mieink; mégis külföldön sokkal nagyobb gondot fordítanak az 'eszme' és nem csupán a bolt iránti érdeklődés fenntartására, mint nálunk. Ott, ahol a társadalmi szervezés technikája már művészetté vált, nagyon jól látják, hogy a tömegeknek ideálokra és jelszavakra van szükségük és hogy utóbbiak hatnak még akkor is, ha véletlenül igazak. Hasonlót tapasztalunk az amerikai farmereknél. Egyik szövetkezetünk többek közt a következő körkérdéseket intézte több tízezernyi tagjához: Meg van-e elégedve a szövetkezet vezetőivel? Ha nem, miért nem? Soknak találja-e a személyi kiadásokat? Meg van-e elégedve a szövetkezeti alkalmazottak vele szemben való magaviseletével? Belépne-e másodszor is — tudniillik a szerződés letelte után — a szövetkezetbe? Ha nem, miért nem? Érti-e előnyét a szövetkezet működésének? Mit szólnak a szomszédai ehhez? Itt a kérdések gyakorlatiasabb irányban mozognak, de a cél ugyanaz: a taggal éreztetni, hogy a szövetkezet ő, hogy abban ő is valami. Az ilyenfajta törődés fokozza a tag önértetét és megerősíti a szövetkezethez való tartozandósága tudatát.

El kell ismerni, hogy a szövetkezeti propaganda részben a viszonyok kényszere alatt lanyhult él az utóbbi időkben. Sok volt az üzleti gond, a tagözönléssel járó kiépítés, majd a viszonyok változtatásával a léépítés feladatai. És a takarékoság folytonos szükségessége. De épp a következményekből kell belátni, hogy itt a legutolsó óra ennek a munkának a megkezdésére. Még pedig úgy, hogy a szövetkezeti mozgalom érdekében folyó propaganda elkülönüljön az egyes szövetkezetek érdekében történőtől.

A szövetkezeti nevelés általában igen nagy szerepre van hivatva a mai krízis legyőzésénél. Mert ez a mozgalom rendkívüli igényeket támaszt munkásaival és vezetőivel szemben. Félt kell szerelve lenniük a jó üzletember összes előnyeivel és teljes rutinjával, de e mellett fegyelmezett önmérsékletre és agitatori hévre is szükség van bennük. Nem szabad szövetkezeti embernek lenniök, mikor üzletet kötnek, de nem szabad üzletembernek lenniök, mikor a tagokkal állnak szemben. Jó szervezőknek és adminisztrátoroknak kell lenniök, de be kell hogy oltva legyenek az elbürokratizálódás ellen. Ezért van szükség a szövetkezeti mozgalom munkásainál egész különleges nevelésre. Nagyon helyesen hangsúlyozzák mostanában Németországban annyit: das Genossenschaftsproblem ist ein Führerproblem. Nálunk még sokan élnek azokból a vezetőkből, akik ott álltak a mozgalom bölcsőjénél és akik egy hosszú, eredményekben gazdag szövetkezeti pálya tapasztalataival rendelkeznek. De az utódok nem lesznek ilyen szerencsés helyzetben; és a szövetkezeti tisztviselők, hol nevelődnek ezek? Kereskedelmi vagy jogi élőképzettség, egy rövid és zártkörű tanfolyam és aztán egy szövetkezeti iroda: nem hisszük, hogy helyes és kielégítő út volna.

Elmélyítésre van szükség. Magyarország egy tekintetben minden más országot megelőzött: abban, hogy két főiskoláján kötelező tárgy a szövetkezeti ügy. És ha a Közgazdasági Egyetem szövetkezeti tanszékét sokan feleslegesnek tartják is, nehéz lesz kétségbevonniok,

hogy egy agrárországban a legfőbb gazdasági képesítés nem lehet teljes szövetkezeti ismeretek nélkül. Míg azonban a legfelsőbb fokú szövetkezeti oktatás kérdésének megoldott voltára ily módon büszkén hivatkozhatunk, teljesen hiányzanak olyan tanfolyamok, melyeknek az alkalmazottak kiképzése és állandó továbbképzése volna a feladatuk.

De reformra szorul a gyakorlati nevelés is. Különösen fontos annak az elvnek megszívlelése, mely ma minden téren, ahol nagy szervezet távolabbról és közvetve való intézkedést, tehát nagyobb* szabású adminisztrációt tesz szükségessé, elismerésre talál: hogy a központi, intézkedő pozíciókba csak a perifériális szolgálat retortáin lehessen bejutni.

Itt aztán egy újabb gyökeres problémát érintettünk: a központok és a vidék kapcsolatát. Előbbiek nálunk egytől-egyig a fővárosban működnek; ellenben maguk a szövetkezetek túlnyomóan mezőgazdasági jellegűek és a vidéken vannak. Nyilvánvaló, hogy a központok a helyes irányt csak akkor találják meg, ha a vidéki szövetkezeti életben kialakuló változásokat, törekvéseket és hatásokat felveszik. Viszont a külföldi mozgalmak eredményeinek elsajátítására, szervezeti újítások bevezetésére és a gazdasági helyzet alakulásának megfelelő üzletpolitika érvényesítésére ők vannak hivatva. De a vidék az irányítást csak akkor veszi át, ha bizalommal van a központ iránt. A két tényező benső összeforrasztása egyike a legfontosabb feladatoknak.

A kapcsolatot ma az ellenőri kar tartja fenn, mely, bármily kiváló is, egyedül ezt nem végezheti. Számos más módja van a szövetkezeti tábor és a főhadiszállás közti közvetlenebb összeköttetésnek. Egy-egy kongresszus a fővárosban, még hozzá a központ közgyűlésével együtt, mikor a központra nézve természetesen az utóbbi a fontos, non elég. Miért ne lehetne külön országos kongresszusokat tartani, még pedig felváltva nagyobb vidéki gócpontokban vagy ott, ahol imponáló szövetkezeti eredményeket lehet felmutatni? Így az évek során át minden egyes szövetkezeti tag részt vehetne legalább egy kongresszuson; az ilyen ünnepélyes alkalom a kis vidéki embernél, ki ritkán jut ilyesmihez, sokkal mélyebb nyomot hagy, mint azt a szenzációkban elfásult városi ember képzelné. A szövetkezeti vezetőknek helyszínen lehetne bemutatni kiváló bajtársaik eredményeit, ami jobban hatna, mintha csak a központ utasítása nyomán szereznek azokról tudomást, sőt haladásra vágyóvá tenné a tagokat is, akiken pedig sokszor akad meg valamely jó reform. A kisember csak annak hisz, amit lát, nem pedig annak, amit olvas vagy hall. Annak is igen jó hatása lehet, ha ily módon minden szövetkezeti tag legalább egyszer szemtől-szembe megismeri a központok vezetőit. Szükség volna olyan kongresszusokra is, melyeken a különféle szövetkezetek találkoznak: a sokszor sürgetett közvetlen összeköttetés a különböző szövetkezetek közt sokat nyerne így.

De a vidéki életet szervezeten is jobban bele kell kapcsolni a központok munkájába. A legfontosabb, hogy a vidék minél több olyan embert tudjon a központok tisztviselői és vezetői közt, kik nála jártak a szövetkezeti élet iskoláját. Ez a vidékben a bizalmat, a központi

vezetésben a nehézségek, a vidéki gazdasági viszonyok és az egyszerű igazgatósági vagy szövetkezeti tagokkal való bánásmód iránti érzéket növelné.

A magyar szövetkezeti élet problémáival foglalkozva két kört kell szem előtt tartani. Az egyik a meglevő mozgalom megerősítése, a másik a szervezetnek új területekre való átvitele. Ami az utóbbit illeti, különösen a mezőgazdasági értékesítés van évek óta előtérben és joggal, mert a külföld példája elég érvel szolgál fontossága mellett. Egyes vidékeken a gazdaközönség elismeri az új alakulatok jótékony árszabályozó hatását; de ennyi nem elég, ha meggondoljuk, hogy a szövetkezeti értékesítés már az összeomlás, tehát tíz év óta foglalkoztatja úgy az államot, mint a gazdaközönseget és került mindkettőnek számottevő áldozatába. Ami eddig történt, ragaszkodott az úgynevezett magyar rendszer alapelveihez, ami abban áll, hogy előbb alakul meg a központi szerv és ez építi ki a vidéki hálózatot. Csakhogy a jelenlegi szövetkezetek túlnyomó része a fogyasztás, a hitel vagy a beszerzés terén működik. Feladatuk tehát a forgalomnak úgynevezett szétosztó részét megszervezni, hogy árut és hitelt juttassanak el oda, ahova az különben nem, vagy drágábban jutna csak el. Ha tehát a szervezés a nagyforgalomban, vagyis a központoknál kezdődik, ez a természetes út. Ha a nagykereskedelemben vagy a nagy pénzpiacba a központ megtalálta a kapcsolatot, a többi már könnyebben megy. Amely arányban versenyképesek a központ és az egyes szövetkezet; abban nő vagy csökken forgalmuk és abban az arányban veszik igénybe a hiteket, melyeket a központ mint a nagy piacon működő és ott összeköttetésekkel rendelkező cég révén élveznek. Rendes viszonyok közt kockázatuk alig van és az sem okoz különösebb gondot, hogy mennyi a vásárlójuk. Ez még árszabályozó hatásuk szempontjából sem döntő, mert a kínálatban már egy kis rész alacsonyabb szintje is hat az ár alakulására. Bármily kevés tagja van is a fogyasztási szövetkezetnek, kedvezőbb árfeltételeihez a kereskedők is iparkodni fognak alkalmazkodni, mert a szövetkezetnek alig okoz nehézséget az összes fogyasztókat kielégíteni.

Az értékesítő szövetkezetek éppen az ellenkező irányban működnek. Feladatuk a gyűjtés: a szétszórt termelőktől összeszedni az árut és eljuttatni oda, ahol az legjobban értékesíthető. Csak azzal kezdhetik, hogy kedvezőbb ajánlatokkal lépnek fel a termelőnél, mint a kereskedelem; egyszersmind azonban az áru továbbadásánál is kedvezőbb árakat kell elérniök, mint ami volt, mert különben veszteség éri őket. Erre csak úgy képesek, ha azon a piacon, ahol ők helyezik el az árut, az ár alakulást befolyásolni tudják. Ehhez azonban nem elegendő, ha az összes kínálatnak csak egy töredékével lépnek fel, hanem éppen ellenkezőleg, annyi áruval kell rendelkezniük, hogy annak megvétele nélkül a keresletnek számottevő része maradna fedezetlenül; csak ebben az esetben fognak tudni magasabb árigenyekkel érvényesülni. Ez akkor is áll, ha a szövetkezet nem törekszik mesterséges ár alakulásra, hanem tisztán arra, hogy a kereskedelemnek a termelő érdekeivel nem törődő áraival szemben a piac helyzetének megfelelő természetes és igazságos ár alakulást

biztosítsa. Tényező mindenképp csak akkor lehet, ha az adott piacon levő kínálatnak egy jelentékeny része kezében van. Kanadában ismételtén előfordult, hogy hetekig tartó szervezési kampány után a szövetkezet nem alakult meg, mert nem tudta az illető körzet termelőterületének ötven százalékát beszerezni. Az Egyesült-Államokban azoknak a szerződéseknek, melyeket az értékesítő szövetkezetek tagjaikkal kötnek, rendesen egyik kikötése, hogy a szerződés nem lép érvénybe, ha a szövetkezetnek nem sikerült egy bizonyos mennyiségű terményt jelentő gazdát bevonni. Tehát amíg nincs biztosítva, hogy a piacon valóban tényezők lehetnek, meg sem kezdik a működést.

Ha a központ létesül, mielőtt az alépítmény, a helyi szövetkezetek kielégítőleg működnének, nincs gyűjtőszervezet. Ha erre a célra az ügynökök hadát állítják be, az sok veszéllyel jár. Költséges adminisztráció, nehéz ellenőrzés és mindaz, ami ered abból, hogy akik a szövetkezed tagokkal érintkeznek, szövetkezedig iskolázva nincsenek. E mellett mindjárt a legnehezebb feladattal kell kezdeniök: a nagy piacon befolyásolni az áralakulást, akár az országos, akár a nemzetközi kereskedelem gyűjtőpontja az. Ott, ahol a kereskedelem szervezete a leghatalmasabb; ahol a nagy érzéket és sok tapasztalatot, de ezenkívül kifogástalanul működő gyűjtő és informáló szervezetet kívánó spekulációs elemek (határidőüzlet) a legnagyobb szerepet játsszák; ahol maga a piac is a legbonyolultabb, mert világpiacon konjunktúrahullámokra is érzékeny; és ahol óriási árutömegekkel kell rendelkezni, hogy az árakra befolyást lehessen gyakorolni. Márólholnapra egy olyan szervezetet teremteni, mely mindezeknek az igényeknek meg tud felelni, túl nagy vállalkozás. Ha pedig a szervezet nem válik be és nem tud kifogástalanul értékesíteni, míg a termelőnél jó árakat fizet: kész a veszteség, mégpedig egyszerre nagy arányokban.

A termelő mindig a legkisebb, legegyszerűbb piaccal áll érintkezésben. Érdekeinek képviselőre itt is szükség van és a szövetkezet haszonnal működik akkor is, ha kezdi lent a legkisebb feladatoknál, ott, ahol a vezetőség az egyes taggal közvetlenül tud érintkezni, ahol fokozatosan és olcsóbb tandíjjal lehet tapasztalatokat gyűjteni. Mindenesetre könnyebb a helyi gabonakereskedelemben érvényre juttatni a termelő szempontjából természetes áralakulást, mint a fővárosi tőzsdén; a természetes fejlődés, mely fokozatosan fonja körül szövetkezed hálózattal a nagyobb vidéki, majd a fővárosi piacokat és csak végül indul neki a nemzetközi piacoknak, ha lassabban is, de biztosabban és kevesebb bukdácsolással fog maradandó eredményeket elérni.

Nézetünk szerint tehát nem helyes az értékesítő szövetkezetek megszervezésében a fogyasztási és hitelszövetkezetek terén tett tapasztalatokat egyszerűen alkalmazni. Itt alulról kell kezdeni az építést, nagyszabású intézmények helyett megelégedni a csendes, aprólékos, szívós munkával. Csak így lehet elérni azt is, ami éppen az effajta szövetkezeteknél még fontosabb, mint a már meglévőknél: hogy a személyzet iskolázott, a tagok fegyelmezettek legyenek. A helyi

szövetkezetekben kell előbb kijámi a jövődő vezetőknek az elemi iskolát és a helyi szövetkezet tudja csak a tagok szemeláttára folyó működésével, a tagoknak szinte egyéni meggyőzésével azokat nemcsak jóban, de rosszban is magához fűzni. Ezen rendszer mellett a tőkekérdés són lesz olyan megoldhatatlan. A híres dán szövetkezetek alaptőke nélkül, tisztán a tagok egyetemleges felelősségére felvett kölcsönnel indulnak; ez keresztülvihető azért, mert csak olyanok vannak együtt és vállalnak egymásért felelősséget, akik egymást ismerik. Nehéz a magyar kisgazdától azt várni, hogy valami ilyen bensőbb kapcsolatokat érezzen a Budapesten székelő nagy szövetkezetekhez. Azt is nehéz tőle elvárni, hogy az értékesítés végett átadott termények árát hitelezze egy intézménynek, mely oly messze esik tőle. Mind erre inkább van kilátás, ha a szövetkezet közel van hozzá, azt magáénak érzi.

Tehát az értékesítésnél a magyar szövetkezeti rendszert meg kell fordítani és a szerves fejlődés útján haladni. Kétségtelen, hogy ez az út nagyobb előkészítést és több türelmet igényel, mint egy központi szövet intézmények támogatásával és gazdák benső részvétele nélkül formailag megalakítani; de úgy a szervezet a talajból fog kinőni és minden bizonnyal egészségesebb lesz.

Egy előfeltétele mindenesetre van: az érdekelt néprétegek előkészítése. Nem lehet eléggé szem előtt tartani, hogy az értékesítő szövetkezet egy sokkal magasabb fázisa a mozgalomnak, mint a többi. Egészen más tagok kellene hozzá. Annyira más kötelezettségeket kíván meg tőlük, hogy azoknak előbb alaposan meg kell barátkozniok a gondolattal, mielőtt a megalakításba fogni lehet. Hosszú és beható propagandára van szükség, hogy ők maguk kívánják a szövetkezet megalakítását, ne pedig felülről próbálják azt rájuk oktrojálni.

Az állam részvételének súlypontja itt kell, hogy legyen. Létesítsen vagy még inkább támogasson egy szövet, mely a szövetkezeti értékesítés kérdését tanulmányozza, országos propagandát folytat, a kísérleteket figyelemmel kíséri, a tapasztalatokat köztudomásra hozza, a hibákat kinyomozza, a hozzáfordulókat útbaigazítással ellátja. Ezt teszik az Egyesült-Államok, ahol pedig az évi mezőgazdasági termelés 25%-a már a szövetkezetek útján kerül a piacra. A szövetkezetnél csak végső esetben vállaljon az állam anyagi érdekeltséget; ha már támogatja a szövetkezeteket kölcsönökkel vagy üzletrészejegyzéssel, ne közvetlenül, hanem szövetkezeti pénzüzetek útján tegye ezt, hogy így a hitelek kezeléséből és az azokért való felelősségben az üzletszerűség szigorúbb elvei érvényesüljenek. Az Egyesült-Államok különféle credit bank-jei mintául szolgálhatnak. Amit így az állam a kamaton megtakarít, azt mindaddig, míg a szövetkezeti élet maga nem képes fenntartani ilyen propaganda intézményt, fordítsa utóbbinak támogatására. A szövetkezeti ügynek is több jót tesz így. Kifogást sem fog tenni senki az ily formában való támogatás ellen, mert hiszen az állam egy egész sereg kísérleti intézményt tart fenn, melyek közvetve valamely foglalkozási ágának, köztük a kereskedelemnek is hasznára válnak. Legyen ez a szerv a szövetkezeti értékesítés megfigyelő és útbaigazító állomása, de ne több; az eredmények értékesítését és az azok gyakorlati megvalósításától elválaszthatatlan kockázatot hagyja meg azoknak,

akik érdekeltek és akiknek a kockázatot illik is viselni. Egészen bizonyos, hogy a tanulás több lesz, annak ára kevesebb.

A magyar szövetkezeti mozgalomnak ma óriási feladatai vannak. Neki kell a széles földművelő rétegekkel közölni mindazt az érzéket és tudást, mely nélkül a mai időkben mezőgazdaságunk a világversenyben meg nem állhat és amelyek tekintetében népünk, lássuk be, nagyon el van maradva. Nekik kell megoldaniok a mezőgazdaságnak egy sereg oly problémáját, mely ma annak válságos helyzetét okozza, — nekik és nem az államnak, melynek segítő keze után annyian esdekelnek. Az országos közgazdaságpolitikának nagy terveibe, a racionalizálásba, a versenytermelésbe, a kivitel növelésébe, vagy nevezzék bármily szóval az elkövetkezendő közgazdaságpolitika vezető gondolatát, a mezőgazdaság csak a minden irányban kiépített szövetkezeti hálózat útján tud bekapcsolódni. Ma a mozgalom egy újabb alapvetésnél tart; ha itt nem találjuk meg a helyes kiindulópontot, ha nem ragaszkodunk hozzá, hogy a mozgalom előbb gyökeret verjen és azután terebélyesedjék, akkor nemcsak a szövetkezeti mozgalom fejlődését vágjuk el hosszú időre, hanem elzárjuk a lehetőségét annak a nagyvonalú gazdaságpolitikának is, melyre az országnak oly nagy szüksége volna végre.

IHRIG KÁROLY.